

ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม

นางสาว ประภาพรณ หิรัญวัชรพุดกษ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-631-739-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 16356198

ENVIRONMENTAL INFORMATION NEEDS AND USES
BY ENVIRONMENTAL WORKERS

Miss Praphaphan Hirunwarcharapruk

ศูนย์วิทยทรัพยากร

Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Library Science

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-631-739-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดลอมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม
โดย นางสาว ประภาพรณ หิรัญวัชรพฤษ์
ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ศจี จันทวิมล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฤกษ์สุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณนิมล กุลบุญ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ศจี จันทวิมล)

ศูนย์วิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมณู โทจนะบุรานนท์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพรรณี วรรทร)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ประเภทกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา : ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการ
สิ่งแวดล้อม (ENVIRONMENTAL INFORMATION NEEDS AND USES BY
ENVIRONMENTAL WORKERS) อ.ที่ปรึกษา : ร.ศ.ศจี จันทวิมล. 105 หน้า,
ISBN 974-631-739-3 .

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการคือ เพื่อศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้าน
เนื้อหา รูปแบบ ภาษา อายุ และแหล่งสารนิเทศ และเพื่อศึกษาปัญหาการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการ
สิ่งแวดล้อม โดยตั้งสมมติฐานในการวิจัยคือ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม
แตกต่างกันไปตามหน้าที่รับผิดชอบหลักและวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักวิชาการสิ่งแวดล้อมมีความต้องการและใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมในกลุ่มเนื้อหา
สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมมาก รูปแบบสารนิเทศที่เป็นวัสดุพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ และรูปแบบอื่นๆ มีความ
ต้องการและใช้ในระดับปานกลาง ส่วนสารนิเทศที่เป็นภาษาไทยและสารนิเทศใหม่ล่าสุดมีความต้องการและใช้
มาก รวมทั้งมีความต้องการแหล่งสารนิเทศทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงานมาก เมื่อหาค่าเปรียบเทียบผลการ
วิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า มีความแตกต่างกันเฉพาะด้านการใช้เนื้อหาระหว่างกลุ่มที่ใช้เพื่อการวิจัยกับกลุ่มที่
ใช้เพื่อการวางแผนและวินิจฉัยสั่งการ การบริการ การเสนอโครงการ และอื่นๆ สำหรับในด้านภาษามีความแตกต่าง
กันเฉพาะด้านความต้องการระหว่างกลุ่มที่ใช้เพื่อการวิจัยกับกลุ่มที่ใช้เพื่อการวางแผนและวินิจฉัยสั่งการ และใน
ด้านแหล่งสารนิเทศมีความแตกต่างกันเฉพาะด้านความต้องการระหว่างผู้บริหารกับนักวิจัย ที่ระดับค่านัยสำคัญทาง
สถิติ ($p < .05$) สำหรับปัญหาในการใช้สารนิเทศพบว่า นักวิชาการประสบปัญหาไม่แตกต่างกัน ทั้งปัญหาที่เกิด
จากตัวสารนิเทศ จากตัวผู้ใช้และจากแหล่งสารนิเทศ

ศูนย์วิทยพักรักษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์
สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ปีการศึกษา 2537

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C310442 : MAJOR LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

KEY WORD: INFORMATION NEEDS AND USES / ENVIRONMENTAL INFORMATION / ENVIRONMENTAL WORKERS

PRAPHAPHAN HIRUNWATCHARAPRUCK : ENVIRONMENTAL INFORMATION NEEDS AND USES BY ENVIRONMENTAL WORKERS. THESIS ADVISOR: ASSO.PROF. SACHI CHANDAVIMOL, 105 pp. ISBN 974-631-739-3.

The objectives of this research are as follows; 1) to study information needs and uses in aspect of content, format, language, age and information sources. 2) to study the problems of using environmental information by environmental workers.

The hypothesis is that environmental workers's demand and use on information is various depending on their responsibilities and purposes of using information.

According to the result, it is found that environmental workers mostly utilize information on Environment Management. In term of format, printed, non-printed and other kinds of format are in medium level of need and usage. Information in Thai language and latest-released information are intensively used. In addition, demand for using information from in-house and outside sources are found high.

Based on F-test analysis of variance, for content usage, users who use information for research are different from those who use data for planning, judgment, service, presentation, etc. Difference of language use is also found between those with research aim and those with planning and judgment purpose, whereas difference of information source is between information demand of management executives and researchers at significant level ($p < 0.5$). For the study of problem on information use, environmental workers have faced the same problems which occur from the information itself, from users and from information sources.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....บรรณารักษศาสตร์.....

สาขาวิชา.....บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2537.....

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จที่ผู้วิจัยได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เนื่องจากความกรุณาและความอนุเคราะห์จากหลายท่าน บุคคลแรกคือ รองศาสตราจารย์ ศจี จันทวิมล อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณากระตุ้นทุกวิถีทาง เพื่อให้ผู้วิจัยบังเกิดความมานะพยายาม และช่วยแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการเรียบเรียง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรรณพิมล กุลบุญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพรรณิ วราทร และรองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมบุญ โรจนะบุรานนท์ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นประธานกรรมการและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการให้คำแนะนำและแนวทางในการวิจัย ซึ่งทำให้การเรียบเรียงสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ในการรวบรวมข้อมูลได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเลขานุการกรมและนักวิชาการสิ่งแวดล้อม สังกัดสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่กรุณารวบรวมข้อมูล และตอบแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่าน

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา-มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงินและกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา และขอขอบคุณที่ๆ น้องๆ เพื่อนๆ ทุกคน โดยเฉพาะคุณจักรพงษ์ เรื่องอภิสิทธิ์ คุณคมสัน เตชะพานิช และคุณอุมาภรณ์ พรหมสิงห์ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา ขอขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

นางสาว ประภาพรรณ หิรัญวัชรพฤกษ์

พฤษภาคม 2538

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
สมมติฐานของการวิจัย	6
ตัวแปรของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	8
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
ความหมายของสารนิเทศ	10
ความสำคัญของสารนิเทศ	11
ความจำเป็นของสารนิเทศ	12
ความต้องการและการใช้สารนิเทศ	12
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	14
วรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย	21
	ประชากร	21
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	21
	ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม.....	22
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	22
	การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล	23
4.	การวิเคราะห์ข้อมูล	25
	ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ	26
	ตอนที่ 2 ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อม จำแนกตาม	
	หน้าที่รับผิดชอบหลัก และตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ	28
	ด้านเนื้อหา.....	28
	ด้านรูปแบบ.....	34
	ด้านภาษา.....	40
	ด้านอายุ.....	46
	ด้านแหล่งสารนิเทศ.....	52
	ตอนที่ 3 ปัญหาในการใช้สารนิเทศ	58
	ปัญหาที่เกิดจากตัวสารนิเทศ.....	61
	ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ใช้	64
	ปัญหาที่เกิดจากแหล่งสารนิเทศ	67
	ตอนที่ 4 การใช้บริการห้องสมุดในหน่วยงานที่สังกัด	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
5. สรุปผลการวิจัยอภิปรายและข้อเสนอแนะ	74
สรุปและอภิปรายผล	74
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ	87
ข้อจำกัดในการวิจัย	89
แนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต	90
รายการอ้างอิง	91
ภาคผนวก	
ก ระบบศูนย์แนะแหล่งสารนิเทศทางด้านสิ่งแวดล้อมนานาชาติ (INFOTERRA)	95
ข แบบสอบถาม.....	97
ค ตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อม ของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านเนื้อหา ภาษา และแหล่งสารนิเทศ ด้านแหล่งสารนิเทศ	103
ประวัติผู้เขียน	105

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1	สรุปข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบ.....	27
2	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านเนื้อหา จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	29
3	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านเนื้อหา จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	30
4	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านเนื้อหา จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้.....	32
5	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านเนื้อหา จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	33
6	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านรูปแบบ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	35
7	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านรูปแบบ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	36
8	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านรูปแบบ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	38
9	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านรูปแบบ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	39
10	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านภาษา จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	41

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่

11	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านภาษา จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	42
12	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านภาษา จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	44
13	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านภาษา จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	45
14	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านอายุ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	47
15	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านอายุ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	48
16	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านอายุ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	50
17	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านอายุ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	51
18	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	53
19	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	54

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่

20	ความต้องการและการใช้สารนิเทศในด้านแหล่งสารนิเทศ ในด้านแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	56
21	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียวของ ความต้องการและการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมของนักวิชาการสิ่งแวดล้อม ในด้านแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	57
22	ปัญหาในการใช้สารนิเทศ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	59
23	ปัญหาในการใช้สารนิเทศ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	60
24	ปัญหาที่เกิดจากตัวสารนิเทศ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	62
25	ปัญหาที่เกิดจากตัวสารนิเทศ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	63
26	ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ใช้ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	65
27	ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้ใช้ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	66
28	ปัญหาที่เกิดจากแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	68
29	ปัญหาที่เกิดจากแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	69
30	การใช้บริการห้องสมุด จำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด.....	71
31	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมที่เคยใช้ บริการห้องสมุดด้านต่างๆ จำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด.....	72
32	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยที่พบ.....	75

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

รูปที่

1	แสดงการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมในด้านเนื้อหา จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	78
2	แสดงการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมในด้านภาษา จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ.....	79
3	แสดงการใช้สารนิเทศสิ่งแวดล้อมในด้านแหล่งสารนิเทศ จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบหลัก.....	80

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย